

## Mappeoppgave 3

Under andre verdenskrig fant ca. 40-50.000 norske kvinner kjærligheten med tyske soldater. I 1945, under frigjøringsdagene ble mange av kvinnene utsatt for overgrep som skamklipping, voldtekt eller så ble de kledd nakne og fikk hakekors tegnet på kroppen. Flere av forholdene var svært uskyldige, men likevel ble kvinnene hatet som gruppe, og alle ble kalt «tyskertøs».

Overgrepene ble utført av helt vanlige mennesker, som alle så på disse kvinnene med avsky. Under overgrepene var det ofte mange tilskuere tilstede. «Tyskertøsene» skulle lide. Kvinnene som giftet seg med tyskerne mistet også sitt norske statsborgerskap, og måtte derfor flytte ut av landet. Forholdene førte også til 8000-10.000 tyskbarn og mange av disse ungene fikk en vanskelig oppvekst i det norske etterkrigssamfunnet (Pryser, 2017).

Hvordan kunne disse overgrepene være akseptert i samfunnet? Kvinnene som hadde forhold med de tyske soldatene ble ansett for å samarbeide med fienden, og dermed landsforrædere. Dette kan vi også se i en rapport fra Haugesund politikammer, hvor lensmannen skriver: «Selvsagt må vi atter få ordnede og retts sikre forhold i landet vårt og det er jo beklagelig at slike forhold som det anmeldte skal inntreffe. Men kan vi igrunnen vente annet i de første begeistrede dage for frihet og fred» (SAS, 1945). «Tyskertøsene» ble sett ned på av samfunnet rundt om i hele landet. Her i Stavanger ble eksempelvis håret til disse kvinnene hengt opp i trærne rundt domkirken, og ble hengende der i flere måneder for å bringe skam over kvinnene. Dette har dannet utgangspunktet for novellen under, hvor vi prøver å fortelle historien om «tyskertøsen» [REDACTED]



*På bildet ser vi en kvinne som ble skamklipt på åpen gate. Når ble det å forelske seg et lovbrudd? Flere kvinner ble spyttet på, skamklipt og utsatt for grove overgrep etter krigen.*



*Bildet viser et eksempel på at også de tyske soldatene levde et hverdagslig liv.*

## LUFTBOBLER

Plutselig gikk lyset. Noen grep meg hardt i skulderen. Jeg kjente pusten av en fremmed i nakken, og alle hårene på kroppen reiste seg. De kraftige armene og det faste grepet, fikk meg til å konkludere at dette var en mann. Han stanket alkohol. Kroppen stivnet, og tankene begynte brått å spinne. «Hva skjer nå? Hva vil han meg? Vil han meg vondt?», tenker jeg. Jeg hørte lyden av min egen hjertebank gjennom støyet i lokalet, og den stadig stigende pulsen gjorde huden min klam. Det faste grepet om skulderen min ble avlastet med et hardt grep rundt livet på meg. Jeg følte meg kvalt. Lyden av saksen som skar over håret mitt fikk magen til å knyte seg. Frykt og sinne fylte kroppen min. Lyset ble skrudd på igjen, og jeg så håret mitt ligge foldet på bakken. Deretter ble alt mørkt igjen. Den skjærende lyden av saksen fortalte meg at nå forsvant også de resterende lokkene. De la seg på bakken sammen med de andre lyse lokkene, som skulle bli selve symbolet på skammen jeg var i ferd med å oppleve. Hvorfor skulle jeg bli straffet for å ha elsket?

Helt innerst i kafeen, like ved det sjøvendte vinduet satt han. Han var den kjekkeste mannen som noen gang hadde satt sin fot på Åkra. Det var jeg helt sikker på. De intense grønne øynene hans lyste opp i rommet, da han kom inn i kafeen for første gang. Blikket hans var alltid festet mot havet, og man kunne nesten se lengselen hans etter å seile igjen. Sebastian lengtet stadig etter å kunne fortsette å arbeide som matros, og så frem til dagen der han ikke lenger måtte være en soldat. De tyske soldatene kom ofte innom kafeen vår med påfyll av kjøtt, øl og brus og de var alltid hyggelige mot oss. Jeg serverte Sebastian en kopp svart kaffe og et stykke wienerbrød, da han høflig spurte om jeg ikke kunne slå meg ned i et øyeblikk. Vi delte wienerbrødet mens vi lot tankene vandre fritt der vi fantaserte om å seile langt til havs. Straks forsvant jeg fra alle mine plikter på kafeen, og alt rundt meg stoppet opp for et øyeblikk. Jeg syntes å høre min mors stemme i hodet mens jeg satt der: «Hvordan kan du sitte der å ha det hyggelig med fienden? Eier du ikke skam?». Jeg stengte tankene ute. Jeg brydde meg ikke. Sebastian var ikke som de andre soldatene.

Jeg så ned på armbåndsuret mitt. Det var det kjæreste jeg eide. Jeg kjente sommerfuglene langt ned i magen og kinnene mine var varme. «Han skulle da ha vært her nå?», tenker jeg. Stadig flere mennesker kom og fylte kafeen. Men Sebastian var enda ikke her. Jeg tittet ned på armbåndsuret igjen og kriblingen i magen var på vei bort i det kafédøren plutselig åpnet seg. Der stod han og følelsene ble brått vekket til livet igjen. Den eneste mannen som på lang tid hadde fanget min interesse. Sebastian satte seg helt innerst i kafeen, slik han bestandig

gjorde. Han kunne sitte der i timevis, men ikke i dag. I dag ble kaffekoppen drukket fort opp, han takket for seg, gav meg et forsiktig blunk før han forsvant ut døren. Arbeidstiden min nærmet seg endelig slutt, og jeg var rask i å få på meg yttertøyet før jeg smatt ut av døren. Jeg småsprang ned til havna mens jeg så meg rundt. Ingen måtte se meg. Ingen kunne se hva jeg skulle gjøre, eller *hvem* jeg skulle være med.

Han sa han hadde en overraskelse til meg. Det kriblet i magen, enda mer en før. Hva kunne denne overraskelsen være? Foran meg så jeg en seilbåt. Han gikk mot siden av båten og bøyde hodet framover, og jeg gjorde det samme. På siden av båten fikk jeg øye på noen bokstaver malt i sort. «████████» stod det skrevet i treverket. Jeg ble varm om hjertet i den ellers kjølige kvelden. Ingen hadde gjort noe slik for meg før. Vi seilte lenge denne sommernatten. Tenkte ikke på noe. Hadde ingen bekymringer. Det var kun oss to. Meg og deg, og vår forbudte kjærlighet. Det ble flere slike båtturer i løpet av sommeren. Dette ble lysglimtene for oss begge, der vi kunne rømme fra den krigsfylte hverdagen vi var omringet av.

De lyse lokkene mine som jeg bestandig knyttet opp i en sløyfe, er nå borte. De siste hårtustene spriker i alle retninger, og jeg har fått en gutteaktig frisyre. Jeg tok likevel å knyttet på meg et sjal rundt hodet, i håp om å dekke skammen. Ute er vinter blitt til sommer. Løvetenner er å se i hver eneste veikant, og solen lyser opp hele Åkrahavn. Over meg derimot, er det bare skammen som lyser. Jeg låste ytterdøren og skyndte meg ned til sentrum med raske fottrinn. Hviskingen og blikkene fra naboene kunne enda kjennes i ryggen. Det var ikke slik det en gang var. Smil og samtaler ble til taushet og nikk. Nå var det kun mine egne tanker som fikk meg til å smile. Minnene og lengselen etter det som hadde vært så kjært. Hans hånd trygt flettet i min, på en sti i skogen, så ingen skulle se oss. «-Hva kan jeg hjelpe dem med?». Den uniformerte mannen var streng i blikket, og jeg kom raskt tilbake til meg selv igjen. Tankene mine forsvant brått. Sannheten skulle fortsatt være min. Bare min. «-Jeg har ikke hørt noe fra dere angående anmeldelsen min etter hendelsen som fant sted i vinter? Jeg har verken fått erstatning for den revnede kåpen, mitt avklipte hår eller det savnede armbåndsuret mitt», svarte jeg. Det var nå gått et helt år. Et helt år siden båtene forsvant og byen bestod av et eneste stort jubel. Håpet om at vi skulle sees igjen bleknet i lyset av en ny sommer. Nå stod jeg igjen uten noe. Sebastian var borte. Armbåndsuret jeg hadde fått av ham var borte. Stoltheten min var borte. Alt var erstattet med smerte og skam. «-Vet du, jeg bryr meg ikke om alt det andre lenger. Armbåndsuret er det eneste jeg bryr meg om. Det er det

eneste som betyr noe for meg. Kan de være så snill å hjelpe meg å lete etter dette?».

Politimannen så spørrende på meg.

Igjen var jeg omringet av hav. Havet var det eneste stedet jeg følte meg fri. Fri til å tenke. Fri til å føle. Armbåndsuret var fortsatt savnet. Sebastian var fortsatt savnet. Minnene om båtturene vi hadde hatt sammen gjorde meg varm innvendig og det rykket i smilebåndet samtidig som tårene rant stille nedover kinnene mine. Tanken på menneskene rundt meg og de hatefulle blikkene deres overdøver minnene om båtturene. Det stikker i brystet mitt. Jeg vet at de vet om oss. Jeg vet hva de tenker. De blir kvalm av tanken på meg og Sebastian. De dømmer meg for å ha elsket en tysker. De synes jeg fortjener denne straffen. Kanskje gjør jeg det også. Jeg vet ikke lenger. Ingenting er som før. Heller ikke «██████████» er den samme lenger. Den flyter ikke lenger i symfoni med bølgene. Bølgene slår langs siden av båten, og hvert slag føles verre enn det forrige. Det er ikke til å holde ut. Vil ikke holde ut. Luftbobler sviver opp på overflaten, før sjøen stilner igjen og båten siver stadig lenger ut mot havet.

## Metode

I denne oppgaven har vi tatt utgangspunkt i historien om «tyskertøsene» etter andre verdenskrig. Ut i fra arkivmateriale har vi utformet en novelle basert på historien om ██████████ der målgruppen er 10.klassetrinn. Vi valgte å skrive en novelle for å prøve å få elevene til å få en større forståelse av hvordan det var for «tyskertøsene» i etterkant av krigen. For at elevene skal få størst mulig utbytte av novellen, har vi valgt å skrive en innledning som kort beskriver temaet. I novellen vil vi prøve å reflektere rundt hvordan det var å bli straffet av samfunnet for å ha elsket en tysk soldat. Vi vil også prøve å vise hvordan dette stempelet og skammen fulgte dem i lang tid, og at det for noen ble uutholdelig.

Vi ser for oss at denne oppgaven kan brukes tverrfaglig i historiefaget og norskfaget. I historiefaget kan den gjerne brukes som en ressurs for å få elevene engasjert og interessert i temaet, og kan være en gøy tilnæringsmåte til fagstoffet. I norskfaget derimot tenker vi den kan brukes til analyse av og som eksempel på en novelle. Samtidig kan den også virke forsterkende på utviklingen av empati ved at elevene setter seg inn i andres situasjon. Når vi skal bruke denne novellen i en undervisningssituasjon på 10.klassetrinn, tenker vi det er viktig at vi som lærere går gjennom novellen sammen med elevene. Temaet i novellen kan

gjerning oppleves som både sårt og krevende for elevene, samtidig som det også kan være utfordrende for dem å forstå alt som blir fortalt mellom linjene.

Novellen er basert på en sann historie, der deler av novellen er faktiske hendelser, mens andre er fiksjon. Kildene vi bruker er stort sett arkivmateriale fra Haugesund politikammer. Ellers har vi diktet ut fra egne tolkninger av rapporten, eksempelvis at ■■■ faktisk hadde hatt et forhold til en tysker. Dette tolket vi blant annet ut i fra setningen: «at hun har optrått unasjonalt er sikkert om jeg enn ikke har undersøkt nøyere hennes forhold til tyskerne», og at hun jobbet på en kafé hvor tyskerne ofte kom innom. I en av de siste rapportene kommer det også frem at ■■■ bryr seg mest om å få tilbake uret sitt, og bryr seg mindre om hårklippingen. Dette tolket vi som et tegn på at hun kanskje følte seg skyldig likevel? Vi har benyttet oss av ekte navn i novellen, men vi har bevisst valgt å kun bruke fornavnet av hensyn til etterlatte. Vi tenker likevel det vil kunne oppleves sterkere for elevene dersom de vet at ■■■ faktisk var en ekte person.

Vi har også valgt å formidle historien gjennom bruk av bilder. Her vil vi likevel understreke at dette er bilder uten direkte tilknytning til personene i novellen, men brukes for å illustrere ulike situasjoner. Vi vil visualisere hvilke konsekvenser «tyskertøsene» kunne få av å elske «feil» person. Bildene kan dermed gi en dypere forståelse av hvordan forholdene var for flere av disse kvinnene i etterkant av krigen. Samtidig kan bildene også bidra til å få frem at de norske kvinnene og de tyske soldatene også levde et vanlig liv parallelt med krigen. Elevene kan da få en forståelse av at tyskerne ikke bare var ufølsomme soldater, men også mennesker slik som dem selv. Kanskje vil dette gi dem en forståelse av hvorfor så mange kvinner faktisk ble forelsket i tyske soldater.

Avslutningsvis vil vi kommentere at vi som en gruppe fungerer veldig godt sammen. Vi samarbeider godt, og kom raskt i gang med oppgaven. Prosessen startet med en gjennomlesing av kildene fra Haugesund politikammer, hvor vi merket oss viktige detaljer og hendelser som vi ønsket å bygge videre på. Deretter diskuterte vi frem og tilbake hvordan vi ville løse oppgaven, før vi i felleskap laget en disposisjon. Videre arbeidet vi individuelt med å skrive utkast til innledning, hoveddel og avslutning på novellen, før vi gikk gjennom utkastene sammen der vi både endret og fylte ut avsnittene og arbeidet med novellens helhet.

Forfattere: Ingrid Lutro Dale, Maren Dysjaland, Helena Valde og Mona Indreland Gundersen

**Kilder:**

En kvinne skamklipt på gaten [Bilde 1] (2013) Hentet 13.09.2017 fra:

<http://ohcherie.no/forelsket-og-foraktet/>

Narvafronten, 1944 [Bilde 2] (2016) Hentet 13.09. 2017 fra:

<https://foto.digitalarkivet.no/fotoweb/archives/5003-Historiske%20foto/Indekserte%20Bilder/Narvafront023.tif.info#c=%2Ffotoweb%2Farchives%2F5003-Historiske%2520foto%2F%3Fq%3Dandre%2520verdenskrig>

Pryser, Tore (2017) Tyskertøs. *Store norske leksikon*. Hentet 13.09. 2017 fra:

<https://snl.no/tyskertøs>

Statsarkivet i Stavanger(SAS). *Haugesund politikammer, Justissak, A520/45*. (1945) Gabb L0031.

